

ضرورت و جایگاه استاندارد سازی در پدافند غیرعامل در بستر قوانین و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

جواد منزوی بزرگی

چکیده:

تاریخ دریافت: ۹۱/۲/۲۰
تاریخ پذیرش: ۹۱/۳/۱۵

ضرورت رویکرد دفاعی جمهوری اسلامی ایران به اقدامات دفاع غیرعامل و تدبیر مقام معظم رهبری در جهت تشخیص این نیاز برای کشور در دهه ۸۰ منتج به شکل گیری و تاسیس سازمانها و ساختارهای مرتبط با پدافند غیرعامل گردیده است. ورود مفاهیم پدافند غیرعامل در برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه و تصویب آیین نامه‌های اجرایی مورد نیاز در این بخش از جمله اساسی ترین اقدامات صورت گرفته در این زمینه بوده است. با وجود ظرفیت‌های قانونی برای تسریع در گسترش اصول پدافند غیرعامل در بخش‌های حیاتی و حساس کشور، تسریع اقدامات این مقوله و نهایتاً ایجاد مرکزی برای تدوین طراحی، برنامه‌ریزی و تصویب اصول و ضوابط، استانداردها، و معیارهای پدافند غیرعامل و پیگیری و نظارت بر اعمال آنها مورد تاکید می‌باشد. در مقاله حاضر ضمن اشاره به سیر تحولات و اقدامات در حوزه پدافند غیر عامل در دو بستر قوانین و تدابیر مقام معظم رهبری، به ملاحظات اساسی مورد تاکید در هر مقطع از جمله ضرورت توجه به استاندارد سازی در دهه ۹۰ پرداخته شده است.

واژه های کلیدی:

استاندارد^۱، پدافند غیرعامل^۲، قانون^۳، تدابیر مقام معظم رهبری^۴

۱- مقدمه

لزوم رویکرد دفاعی کشور به موضوع پدافند غیرعامل به عنوان مکمل پدافند عامل از ابتدای دهه ۸۰ بصورت جدی مورد توجه مقام معظم رهبری قرار گرفته و تدابیر و فرامین معظم له در این حوزه، زمینه ساز شکل گیری ساز و کارهای قانونی و اقدامات برنامه‌ای در این بخش بوده است. تاکید

بر اهمیت پدافند غیر عامل، لزوم اقدامات بسیجی وار و گسترش پدافند غیر عامل و در نهایت تاکید بر اصول و ضوابط فنی و و لزوم تدوین استانداردهای این بخش از جمله محورهای مورد بحث در این مقاله می‌باشد.

1. Standard
2. Passive Defence
3. Role
4. The Great Leader Command

۲- مفهوم و اهمیت پدافند غیرعامل

برای تبیین مفهوم پدافند غیرعامل (Passive Defense) تاکنون تعاریف و تعابیر مختلفی ارائه گردیده که مهمترین آنها عبارتند از:

۱- مجموعه اقداماتی که مستلزم بکارگیری جنگ افزار و تسلیحات نظامی نبوده و با اجرای آن می توان از وارد شدن خسارت مالی به تجهیزات و تاسیسات حیاتی و حساس نظامی و غیر نظامی و تلفات انسانی جلوگیری نمود و یا میزان خسارات و تلفات را به حداقل ممکن کاهش داد. این اقدامات شامل پوشش، پراکندگی، تفرقه و جابجایی، فریب، مکان یابی، اعلام خبر، قابلیت بقاء، استحکامات، استتار، اختفاء، ماکت فریبنده و سازه های امن می باشد. (www.wikipedia.org,2012-03-05)

۲- پدافند غیرعامل به مجموعه اقداماتی اطلاق می گردد که مستلزم بکارگیری جنگ افزار نبوده و در واقع صلح آمیزترین و معقول ترین روش دفاعی است که کاهش خسارات مالی به تجهیزات و تاسیسات حیاتی و حساس نظامی و غیر نظامی و تلفات انسانی را به دنبال دارد. پدافند غیرعامل با مفهوم کلی دفاع در برابر تهاجم، بدون استفاده از سلاح و درگیر شدن مستقیم، سابقه ای بس طولانی در تاریخ بشری به قدمت خلقت انسان دارد (موحدی نیا، ۱۳۸۶:۱).

۳- مجموعه اقدامات غیرمسلحانه ای که موجب کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی، ساختمان ها و تاسیسات، تجهیزات و شریان های کشور در مقابل عملیات خصمانه و مخرب دشمن و یا کاهش مخاطرات ناشی از سوانح غیرطبیعی می گردد (موحدی نیا، ۱۳۸۵:۱۹).

۴- بر اساس تعریف ارائه شده در سیاست های کلی ابلاغی توسط مقام معظم رهبری در بخش پدافند غیرعامل به "مجموعه اقدامات غیرمسلحانه که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب پذیری، تداوم فعالیت های ضروری، ارتقاء پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدات و اقدامات نظامی دشمن می شود"، پدافند غیرعامل اطلاق می گردد (سیاست های کلی ابلاغی برنامه پنجم توسعه، ۱۳۸۹).

گفتنی است پدافند یا دفاع از کشور، به معنی حفظ جان

مردم، تضمین امنیت افراد، صیانت از تمامیت ارضی و حاکمیت ملی در همه مواقع در برابر هرگونه شرایط، موقعیت و هرگونه تجاوز، می تواند به دو شکل پدافند عامل یا پدافند غیرعامل انجام شود (نباتی، ۱۳۸۶:۲۴).

پدافند عامل عبارت است از بکارگیری نیروهای مسلح یک کشور با بهره گیری مستقیم از جنگ افزارهای مختلف و اقدامات اطلاعاتی به منظور خنثی نمودن و یا کاستن از آثار حملات دشمن بر روی اهداف مورد نظر که از طریق زمین، هوا و دریا انجام می پذیرد. به عبارت دیگر پدافند عامل و غیرعامل مکمل یکدیگر بوده و به علت نفوذپذیری احتمالی هر سد پدافندی عامل، بکارگیری اقدامات و رعایت اصول پدافند غیرعامل در کنار پدافند عامل ضروری و اجتناب ناپذیر می باشد (نباتی، ۱۳۸۹:۱۱۴-۱۱۳).

با توجه به تعاریف فوق می توان دریافت که پدافند غیرعامل روش و شیوه ای از دفاع است که با شناخت تهدیدات قبل از وقوع آنها، نحوه مواجهه با آن تهدیدات مدبرانه تر و با آرامش خاطر نسبی رخ خواهد داد.

شیلتر زیر دریایی - فنلاند

شیلتر زیر دریایی - فنلاند

کشورهای مختلف جهان متناسب با موقعیت ژئوپلیتیکی، پتانسیل عملی، توانمندی اقتصادی و میزان تهدیدات متصوره از سوی کشورهای همسایه و صاحبان قدرت، اقدامات اساسی پدافند غیرعامل را با روش های مختلف به کار می گیرند. اجرای این اقدامات بسیار متنوع بوده و می توان به برخی از آنها از قبیل ایجاد دیواره های دفاعی الکترونیکی، قرارگاه های فرماندهی عمیق و نیمه عمیق زیرزمینی، پناهگاههای مقاوم در برابر سلاح های متعارف و نامتعارف، مقرهای هدایت و کنترل و فرماندهی نظامی و سیاسی، متروهای عمیق زیرزمینی چند منظوره، سیلوهای موشکی، تونل ها و سازه های امن دفاعی زیرزمینی، مراکز فرماندهی و کنترل متحرک ریلی، پراکندگی و تمرکز زدایی مراکز ثقل، اقدامات فریب راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی، بکارگیری زره های مقاوم، مواد جاذب و منعکس کننده های راداری، اختلال گرهای مکانیکی و الکترونیکی، پوشش های سرامیکی، مقاوم سازی سیستم های الکترومغناطیسی، رنگ ها و اقلام جاذب، ماکت های فریب، فن آوری رادارگریزی در سطوح و بدنه اهداف (استیلت) و موارد دیگر اشاره داشت (نباتی، ۱۳۸۸: ۳۳-۳۴).

با گسترش انقلاب اسلامی به اقصی نقاط جهان و افزایش توان علمی و دفاعی کشور، میهن اسلامی بیش از پیش در معرض انواع تهدیدات آشکار و نهان دشمنان قرار گرفته است، بر این اساس، منطق دفاع حکم می کند که علاوه بر

افزایش توان دفاعی و آمادگی نیروهای مسلح، کلیه ارکان و زیرساخت های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور، ضمن کاهش آسیب پذیری خود، از ایمنی و آمادگی لازم برخوردار گردند. از این رو است که مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا در این زمینه می فرمایند: "اگر محافظت نظامی (پدافند غیرعامل) نباشد، تمامی دستاوردهای فرهنگی، اقتصادی، علمی و سیاسی در یک نصف روز هدر می رود" (اسکندری، ۱۳۸۹: ۲۰). دفاع همیشه به معنی قرار گرفتن در موضع دفاعی در یک رویارویی مستقیم با دشمن نیست، (هر چند ممکن است چنین شرایطی هم اجتناب ناپذیر باشد) بلکه می توان به راحتی با بهره گیری از شیوه های نوین علمی، در چارچوب اقدامات پدافند غیرعامل، مانع شناسایی، ردیابی یا هدف گیری از سوی دشمن شد. این اقدام بسیار منطقی، کم هزینه و پایدارتر خواهد بود (بیدی، ۱۳۸۹: ۱۱).

تجارب و شواهد ثبت شده در جنگ های اعصار گذشته تاریخ بشری و قرن حاضر، نمونه های مستدل و انکارناپذیری است که اهمیت حیاتی پدیده "دفاع غیرعامل" را آشکار و ثابت می نماید. در مقام مقایسه سه عنصر "تهاجم، دفاع عامل و دفاع غیرعامل" عنصر دفاع غیرعامل مخارج و هزینه های کمتری دارد و از نظر اخلاقی و بشر دوستانه و سیاسی، مفهوم صلح دوستانه تر دارد. همچنین نیل به دفاع غیرعامل با دفاع عامل ساده تر و سهل الوصول تر و با سیاست خودکفایی و عدم وابستگی و استقلال کشورها موافق تر است (نباتی، ۱۳۸۹: ۲۰-۲۲).

۳- تدابیر و قوانین در حوزه پدافند غیرعامل

با تعمق در نگرش مسئولین نظام و شخص مقام معظم رهبری به تهدیدات و رویکردهای خصمانه دشمنان نظام جمهوری اسلامی و نیز توجه به تدابیر و صادره در خصوص لزوم رویکرد دفاعی کشور به پدافند غیرعامل به عنوان مکمل پدافند عامل، دقت نظر و وسعت دید دفاعی معظم له روشن خواهد شد. لذا به صورت کلی برخی از تدابیر صادر شده در خصوص اهمیت پدافند غیرعامل و ضرورت پرداختن به آن در کشور را مرور نموده و سپس به تشریح هر یک از آنها و نتایج حاصله از ابلاغ آن تدابیر در شکل گیری قوانین و دستورالعمل های مربوطه و نیز تصمیمات اتخاذ شده در

حوزه پدافند غیرعامل در سطح کشور خواهیم پرداخت.

* پدافند غیرعامل بصورت شعله‌ای بلند شود (۸۲/۶/۹) * کارها را بسیجی وار اجرا کنند (۸۲/۸/۸)

موضوع پدافند غیرعامل در دوران جنگ تحمیلی و دهه هفتاد و در سه مقطع زمانی مختلف بر عهده ارتش ج.ا.ا، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی بوده است. پس از آن به منظور شروع اقدامات تشکیلاتی و سازماندهی شده در این حوزه بسیار حیاتی، سازمان پدافند غیرعامل کشور در تاریخ ۸۲/۸/۸ با فرمان مقام معظم رهبری در سلسه مراتب ستاد کل نیروهای مسلح تشکیل شد. انتقال موضوع پدافند غیرعامل از ارتش و دولت به ستاد کل نیروهای مسلح به دنبال عدم رضایت از کارهای انجام شده و به منظور انسجام فعالیت‌ها در این حوزه صورت گرفته است.

تدابیر معظم له قبل و بعد از تشکیل سازمان پدافند غیرعامل کشور در سال ۱۳۸۲ مبنی بر اینکه " پدافند غیرعامل به صورت شعله‌ای بلند شود." و " کارها را بسیجی وار اجرا کنند"، نشان دهنده اهمیت و جایگاه موضوع پدافند غیرعامل و تاکید ایشان بر سرعت بخشیدن اقدامات می‌باشد. معظم له از ابتدا بر شناسایی مراکز درجه یک و تهیه طرح پدافند غیرعامل آنها و پیگیری بسیجی وار گونه کارها در این حوزه تاکید داشته‌اند.

پس از صدور فرمان مقام معظم رهبری در خصوص تشکیل سازمان پدافند غیرعامل در سال ۱۳۸۲ و انتخاب ستاد کل ن.م به عنوان متولی امور پدافند غیرعامل کشور و به دنبال کار مشترک ستاد کل ن.م با دولت، اصل پدافند غیرعامل با تصویب مجلس به برنامه پنج ساله چهارم توسعه کشور وارد شد. بر اساس ماده ۱۲۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب شهریور ماه ۱۳۸۳، دولت موظف است به منظور تقویت بنیه دفاعی کشور و ارتقاء توان بازدارندگی نیروهای مسلح و حفاظت از تمامیت ارضی و امنیت کشور و آمادگی برابر تهدیدات و حفاظت از منافع ملی، انقلاب اسلامی ایران و منابع حیاتی کشور و هوشمند سازی سیستم‌های دفاعی، اقدامات ۱۱ گانه ای را در صورت تصویب فرماندهی کل نیروهای مسلح به عمل آورد.

بر اساس یازدهمین و آخرین محور اقدامات مدنظر در این ماده که عبارتست از " رعایت اصول پدافند غیرعامل در طراحی و اجرای طرح های حساس و مهم و یا در دست مطالعه و نیز تاسیسات زیربنائی و ساختمانهای حساس و شریانهای اصلی و حیاتی کشور و آموزش عمومی مردم توسط دستگاههای اجرائی موضوع ماده ۱۶۰ این قانون، به منظور پیشگیری و کاهش مخاطرات ناشی از سوانح غیرطبیعی، آیین نامه های اجرائی این ماده ظرف مدت دو ماه از تصویب این قانون توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و ستاد کل نیروهای مسلح تهیه و به تصویب هیات وزیران خواهد رسید و در صورت تایید فرماندهی کل نیروهای مسلح به مرحله اجراء گذاشته خواهد شد"، دولت می‌بایست آیین نامه اجرایی مورد نیاز این برنامه را ظرف مدت حداکثر ۲ ماه تهیه و تصویب نماید(قانون برنامه چارم توسعه: مواد ۱۲۱ و ۱۶۰).

آیین نامه اجرایی مورد نیاز مصرحه در ماده ۱۲۱ قانون برنامه چهارم در مورخه ۱۳۸۴/۰۴/۲۲ به تصویب هیات محترم وزیران رسید. آیین نامه مذکور مشتمل بر ۱۰ ماده بوده و ضمن تعریف و سطح بندی مراکز حیاتی، حساس و مهم در حوزه پدافند غیرعامل به نحوه شکل‌گیری، اعضاء و همچنین شرح وظایف و اختیارات کمیته دائمی، دبیرخانه و هر یک از اعضاء آن پرداخته است. بر اساس آیین نامه مذکور کمیته دائمی پدافند غیرعامل کشور و دبیرخانه کمیته از اجزای اصلی بخش سیاستگذاری در حوزه پدافند غیرعامل کشور بوده و متشکل از نمایندگان ستادکل نیروهای مسلح، دولت و قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء (ص) می باشند(آیین‌نامه اجرایی بند ۱۱ ماده ۱۲۱ قانون برنامه چهارم توسعه کشور).

از جمله فراز و نشیبهای این حوزه می‌توان به تشکیل دبیرخانه کمیته دائمی در سال ۸۷ در ساختار دولت و انحلال آن در سال ۹۰ و پیوستن به ساختار قبلی در ستاد کل ن.م، اشاره نمود.

این امر در ابلاغ برنامه پنجم توسعه که در چارچوب سند چشم انداز تهیه گردید به صراحت در سومین عنوان از بند ۴۵ عبارت « گسترش پدافند غیرعامل » - که در ادامه به آن اشاره خواهد شد - بیان گردیده است.

همچنین بر اساس این مفهوم، رویکرد حوزه دفاع و نیروهای مسلح در تطبیق با آن سند تحت عنوان "اهداف بیست ساله نیروهای مسلح در افق چشم انداز" و با عبارت "تامین دفاع همه جانبه از انقلاب اسلامی، نظام جمهوری اسلامی ایران و کشور در مقابل هر گونه تهدید و تجاوز و ایجاد زیر ساخت های مناسب در بکارگیری سایر مولفه های قدرت" بیان گردیده است.

پس از آن و در قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور، کلیه دستگاه های اجرایی موظف شدند ۱ درصد از اعتبارات تملک سرمایه ای خود را بر اساس سیاست های مصوب کمیته دائمی پدافند غیرعامل به بخش پدافند غیرعامل اختصاص دهند. * امروز، اهمیت پدافند غیرعامل قاعدتاً برای مسئولین باید شناخته شده باشد. اهتمام شما کار را به پیش می برد. (۸۵/۱۲/۶)

* این که دولت به پدافند غیرعامل اهمیت بدهد و وزرا و مسئولین دولتی به آن اهتمام کنند، تذکر داده ایم و نظرات رهبری به دولت و آن ستاد ابلاغ شده است.

* شما راجع به پدافند غیرعامل چه کرده اید؟ این مطالبه من از شماست و شما باید این مطالبه را از طریق مجلس، از وزرای محترم دنبال کنید.

* ... بگویید کار پدافند غیرعامل را به جریان بیاورند، من گفته بودم بسیجی کار کنند. عملاً چه کرده اند؟ بگویید دنبال کنند که کار به نتیجه برسد (۸۴/۱۲/۲۵) (خدایی: ۷۳:۱۳۸۸)

پس از تصویب آیین نامه اجرایی بند (۱۱) ماده (۱۲۱) قانون برنامه چهارم و شروع اقدامات برنامه ای در حوزه پدافند غیرعامل، مقام معظم رهبری در اواخر سال ۱۳۸۴ خطاب به ستاد کل نیروهای مسلح مجدداً به جریان انداختن کار پدافند غیرعامل را خواستار و بر بسیجی عمل نمودن در این بخش تاکید نموده اند.

* این موضوع را قبلاً هم ابلاغ کرده ام و الان

سازه های امن دفاعی

همچنین در بند سوم سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ ابلاغی مقام معظم رهبری در سال ۱۳۸۴، یکی از ویژگی های جامعه ایرانی در افق این چشم انداز "امن، مستقل، مقتدر با سامانه دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه جانبه و پیوستگی مردم و حکومت" عنوان شده که به صورت کلی در برگیرنده مفهوم پدافند غیرعامل بوده و با دیدگاه بازدارندگی مطرح گردیده و نگاه عمیق مقام معظم رهبری را به پدافند غیرعامل نشان می دهد (سند چشم انداز ج.ا. در افق ۱۴۰۴: ۱۳۸۴).

هم تاکید می‌کنم که باید تدابیر کارساز در باب پدافند غیرعامل را عملی کنید(۸۵/۷/۶).

* پدافند غیرعامل را حتما در طرح‌های عمرانی خود ببینید.

* هرچه سازمان‌ها در پدافند غیرعامل کار کنند تا وقتی که همه موارد که رؤس آن مشخص شده امن شود، کافی نیست.

پس از تاکید و مطالبه جدی مقام معظم رهبری در اواخر سال ۸۴ در خصوص انجام اقدامات عملی و بسیجی وار در حوزه پدافند غیرعامل، معظم له با دیگر در سال ۸۵ بر این موضوع تاکید نموده و با بیان "این موضوع را قبلاً هم ابلاغ کرده ام و الان هم تاکید می‌کنم که باید تدابیر کارساز در باب پدافند غیرعامل را عملی کنید"، خواستار عملی کردن تدابیر کار ساز در این بخش شده اند. در این راستا و در سال ۱۳۸۶ قرارگاه پدافند غیرعامل خاتم الاوصیاء(عج) در وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح به منظور سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و هدایت اقداماتی که موجب پیشگیری و کاهش آسیب پذیری در حوزه نیروی انسانی و تاسیسات در مقابله هرگونه عملیات احتمالی دشمن تشکیل گردید و تسریع در اجرای تدابیر و فرامین فرماندهی معظم کل قوا و پیگیری اجرای طرح های پدافند غیرعامل در دو حوزه اقدامات تخصصی و کاهش آسیب‌پذیری سایت‌های صنعتی در دستور کار قرار گرفته است.

* امروز پدافند غیرعامل برای ما مهم است. بخش‌هایی دارند انجام می‌دهند، سپاه هم کارهای خوبی کرده، مطلع هستیم. اما در عین حال باز بایستی کار کرد، تلاش کرد و این امکانات را در اختیار پدافند غیرعامل قرار بدهید(۱۳۸۶/۰۱/۲۶)(خدایی، ۱۳۸۸:۷۳).

مقام معظم رهبری در ابتدای سال ۱۳۸۶ در بیان خود به اهمیت پدافند غیرعامل برای کشور اشاره و بر افزایش تلاش‌ها و در اختیار گذاری امکانات به این بخش اشاره و عنوان نموده اند که " امروز پدافند غیرعامل برای ما مهم است. بخش‌هایی دارند انجام می‌دهند، سپاه هم کارهای خوبی کرده، مطلع هستیم. اما در عین حال باز بایستی کار کرد، تلاش کرد و این امکانات را در اختیار پدافند غیرعامل

قرار بدهید".

* من به مسئله پدافند غیرعامل خیلی اهمیت می‌دهم. هم برای کل کشور و هم به خصوص برای شما وزارت دفاع ۸۶/۳/۳

پیش از تشکیل قرارگاه پدافند غیرعامل خاتم الاوصیاء(عج) در سال ۱۳۸۶، مقام معظم رهبری در بازدید از نمایشگاه تولیدات و محصولات دفاعی در خرداد ماه همین سال به اهمیت موضوع پدافند غیرعامل اشاره و بر تحقق و تسریع اقدامات در پروژه‌های تعریف شده حوزه پدافند غیرعامل ودجا تاکید داشته‌اند.

پس از آن رهبر معظم انقلاب در دی ماه سال ۱۳۸۷ سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه کشور در چارچوب سند چشم انداز بیست ساله را ابلاغ نمودند. سیاست‌های کلی در چارچوب سند چشم انداز بیست ساله و با رویکرد مبنایی پیشرفت و عدالت، ابلاغ و دارای ۴۵ بند و شامل سرفصل‌های: امور فرهنگی، امور علمی و فناوری، امور اجتماعی، امور اقتصادی، و امور سیاسی، دفاعی و امنیتی است. در بند ۴۵ این سیاست‌ها به موضوع گسترش پدافند غیرعامل به منظور ارتقاء توانمندی های دفاعی و قدرت بازدارندگی کشور به شرح ذیل اشاره شده است:

* ارتقاء توانمندی‌های دفاعی و قدرت بازدارندگی به منظور دفاع از حاکمیت، تمامیت ارضی، منافع و امنیت ملی و مقابله مؤثر با تهدیدهای خارجی و ایجاد توازن منطقه‌ای با تأکید بر:

۱- کسب دانش و فناوری‌های نو و نرم‌افزارهای پیشرفته دفاعی و نوسازی و بازسازی صنایع دفاعی، افزایش ضریب خودکفایی با توسعه تحقیقات و بهره‌مندی از همه ظرفیت‌های صنعتی کشور

۲. اهتمام به حضور نیروهای مردمی در امنیت و دفاع از کشور و انقلاب با تقویت کمی و کیفی بسیج مستضعفان

۳. گسترش پدافند غیرعامل

۴. امنیت پایدار مناطق مرزی و کنترل مؤثر مرزها. تسری این رویکرد در قانون و مصوبات مجلس شورای اسلامی، شکوفایی و عمومیت یافتن موضوع پدافند

غیرعامل را به دنبال داشته و تجلی بارز آن در مواد ۱۹۸، ۱۹۹ و ۲۰۱ قانون برنامه پنجم توسعه کشور مصوب دی ماه ۱۳۸۹ به شرح ذیل قابل ذکر می باشد:

ماده ۱۹۸- به منظور کاهش آسیب پذیری زیر ساختها، ارتقاء پایداری ملی، حفاظت از مردم و منابع ملی کشور و تضمین تداوم خدمات به آنان در راستای تکمیل چرخه دفاع غیر نظامی، اقدامات ذیل انجام می شود:

الف تدوین استانداردهای فنی مورد نیاز پدافند غیرعامل طی سال اول برنامه

ب- ایجاد سامانه پایش، هشدار و خنثی سازی در خصوص تهدیدات نوین در مراکز حیاتی، حساس و مهم

ج- ایمن سازی و حفاظت از مراکز حیاتی، حساس و مهم کشور برای تداوم فعالیت امن و پایدار آنان

تبصره- پدافند غیرعامل فقط در حوزه تهدیدات دفاعی و امنیتی است. دستورالعمل هماهنگی حوزه های پدافند غیرعامل و سازمان مدیریت بحران کشور با پیشنهاد مشترک دبیرخانه کمیته دائمی پدافند غیرعامل و سازمان مدیریت بحران به تصویب هیات وزیران و تصویب ستاد کل نیروهای مسلح می رسد.

ماده ۱۹۹: پروژه های موضوع پدافند غیرعامل با پیشنهاد دبیر کمیته دائمی و تصویب رئیس کمیته دائمی به اجراء در خواهد آمد. موافقتنامه این گونه پروژه ها بین رئیس کمیته دائمی پدافند غیرعامل و معاونت مربوطه مبادله خواهد شد.

بند ک ماده ۲۰۱: رعایت اصول پدافند غیرعامل در طراحی و اجرای طرح های حساس و مهم و یا در دست مطالعه و نیز تاسیسات زیربنایی و ساختمان های حساس و شریانهای اصلی و حیاتی کشور و آموزش عمومی مردم توسط

دستگاههای اجرایی موضوع ماده ۱۷۹ این قانون به منظور پیشگیری و کاهش مخاطرات ناشی از سوانح غیر طبیعی (قانون برنامه پنجم توسعه کشور، ۱۳۸۹).

پس از تصویب برنامه و شروع اقدامات برنامه پنجم توسعه کشور (۱۳۹۴-۱۳۹۰)، مقام معظم رهبری در بهمن ماه ۱۳۸۹ سیاستهای کلی نظام در شش بخش از جمله حوزه پدافند غیرعامل را ابلاغ فرمودند.

سیاست های ابلاغی که پیش از آن در مجمع تشخیص مصلحت نظام تهیه و به محضر معظم له تقدیم شده بود، به عنوان راهنمای دستگاههای اجرایی، تقنینی و نظارتی بوده و خطمشی و جهت گیری نظام در بخش پدافند غیرعامل تعیین شده است. توجه به پدافند غیرعامل به عنوان یکی از شش محور و موضوع سیاست کلی نظام، باز هم توجه و اهمیت بالای آن را در نگاه دفاعی معظم له ترسیم می نماید. سیاست های کلی ابلاغی در بخش پدافند غیرعامل در بهمن ماه ۱۳۸۹ عبارتند از:

۱- تأکید بر پدافند غیرعامل که عبارت است از مجموعه اقدامات غیرمسلحانه که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب پذیری، تداوم فعالیت های ضروری، ارتقاء پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدات و اقدامات نظامی دشمن می گردد.

۲- رعایت اصول و ضوابط پدافند غیرعامل از قبیل انتخاب عرصه ایمن، پراکنده سازی یا تجمع حسب مورد، حساسیت زدایی، اختفاء، استتار، فریب دشمن و ایمن سازی نسبت به مراکز جمعیتی و حائز اهمیت بویژه در طرح های آمایش سرزمینی و طرح های توسعه آینده کشور.

۳- طبقه بندی مراکز، اماکن و تاسیسات حائز اهمیت به حیاتی، حساس و مهم و روزآمد کردن آن در صورت لزوم.

۴- تهیه و اجرای طرح های پدافند غیرعامل (با رعایت اصل هزینه - فایده) در مورد مراکز، اماکن و تاسیسات حائز اهمیت (نظامی و غیرنظامی) موجود و در دست اجراء بر اساس اولویت بندی

و امکانات حداکثر تا پایان برنامه ششم و تامین اعتبار مورد نیاز.

۵- تهیه طرح جامع پدافند غیرعامل در برابر سلاح‌های غیرمتعارف نظیر هسته‌ای، میکروبی و شیمیایی.

۶- دو یا چندمنظوره کردن مستحذات، تاسیسات و شبکه‌های ارتباطی و مواصلاتی در جهت بهره‌گیری پدافندی از طرح‌های عمرانی و بویژه در مناطق مرزی و حساس کشور.

۷- فرهنگ سازی و آموزش عمومی در زمینه به کارگیری اصول و ضوابط پدافند غیرعامل در بخش دولتی و غیردولتی، پیش‌بینی مواد درسی در سطوح مختلف آموزشی و توسعه تحقیقات در زمینه پدافند غیرعامل.

۸- رعایت طبقه‌بندی اطلاعات طرح‌های پدافند غیرعامل.

۹- ممانعت از ایجاد تاسیسات پرخطر در مراکز جمعیتی و بیرون بردن این‌گونه تاسیسات از شهرها و پیش‌بینی تمهیدات ایمنی برای آن دسته از تاسیساتی که وجود آنها الزامی است و ممانعت از ایجاد مراکز جمعیتی در اطراف تاسیسات پرخطر با تعیین حریم لازم.

۱۰- حمایت لازم از توسعه فناوری و صنایع مرتبط مورد نیاز کشور در پدافند غیرعامل با تاکید بر طراحی و تولید داخلی.

۱۱- به کارگیری اصول و ضوابط پدافند غیرعامل در مقابله با تهدیدات نرم‌افزاری و الکترونیکی و سایر تهدیدات جدید دشمن به منظور حفظ و صیانت شبکه‌های اطلاع‌رسانی، مخابراتی و رایانه‌ای.

۱۲- پیش‌بینی سازوکار لازم برای تهیه طرح‌های مشترک ایمن‌سازی و ایجاد هماهنگی در سایر طرح‌ها و برنامه‌ها و مدیریت نهادهای مسئول، در دو حوزه پدافند غیرعامل و حوادث غیرمترقبه در جهت هم‌افزایی و کاهش هزینه‌ها.

۱۳- ایجاد مرکزی برای تدوین طراحی،

برنامه‌ریزی و تصویب اصول و ضوابط، استانداردها، معیارها، مقررات و آیین نامه‌های فنی پدافند غیرعامل و پیگیری و نظارت بر اعمال آنها.

ابلاغ سیاست‌های کلی نظام در بخش پدافند غیرعامل علاوه بر تعیین میزان اهمیت پدافند غیرعامل در نگاه مقام معظم رهبری، بیانگر ثبات هدف گذاری کلان دکترین دفاعی کشور در آستانه دهه ۹۰ و در ادامه روندی است که معظم‌له از اوایل دهه هشتاد پایه گذاری نموده اند. رهبر معظم انقلاب همچنین با پیشنهاد ستاد کل ن.م مبنی بر نامگذاری روز ۸ آبان به نام "روز پدافند غیرعامل" در سال ۱۳۹۰ موافقت نموده‌اند. سابقه این نامگذاری به هشت سال پیش یعنی ۱۳۸۲/۰۸/۰۸ و سالروز صدور فرمان تشکیل سازمان پدافند غیرعامل کشور بر می‌گردد. شاید بتوان گفت موافقت مقام معظم رهبری با نامگذاری روز ۸ آبان به نام "روز پدافند غیرعامل" در سال ۱۳۹۰ بعنوان آخرین اقدام معظم‌له در سال گذشته و به مثابه دم مسیحایی جهت بلندتر کردن شعله پدافند غیرعامل در کشور و در راستای لزوم فرهنگ سازی عمومی در مباحث پدافند غیرعامل تلقی نمود.

هرچند پیگیری‌ها و مطالبات مقام معظم و نیز ابلاغ‌ها و تدابیر معظم‌له در مراحل اجرا مورد رضایت و مطمع نظر ایشان نبوده، لیکن در حوزه علمی و فرهنگ سازی، برگزاری همایشها و جشنواره‌های مختلف و نیز تدوین مقالات و دستورالعمل‌ها و همچنین کتاب‌های مختلف در این حوزه علاوه بر شکل‌گیری رشته‌های دانشگاهی و راه‌اندازی سایت‌های مرتبط، بارقه‌هایی از امید به آینده ای روشن و پیشرفت روز افزون ایران اسلامی در مقوله پدافند غیرعامل را به تصویر می‌کشاند. اهم اقدامات قابل ذکر در این بخش عبارتند از:

۱- ایجاد و راه‌اندازی سایت اینترنتی "پایداری ملی" توسط سازمان پدافند غیرعامل کشور

۲- برگزاری اولین جشنواره پایداری ملی و پدافند غیرعامل با رویکرد فرهنگی و هنری ۸۸/۰۳/۰۳

۳- برگزاری دومین جشنواره پایداری ملی و پدافند غیرعامل با رویکرد فنی و مهندسی ۸۹/۱۲/۲۲

۴- برگزاری اولین همایش ملی پدافند غیرعامل

۲۳ و ۸۷/۰۴/۲۲ در دانشگاه تهران

۵- برگزاری دومین همایش ملی پدافند غیرعامل

۱۳ و ۸۸/۱۰/۱۲ در دانشگاه علم و صنعت تهران

۶- برگزاری سومین همایش ملی پدافند غیر عامل ۸ و

۹۰/۰۲/۷ در دانشگاه ایلام

۷- تدوین حدود ۱۰۰ آیین نامه فنی، اجرایی، طرح و

دستورالعمل در حوزه پدافند غیرعامل که از جمله مهمترین

آنها می‌توان به تهیه پیش نویس مبحث ۲۱ (مقررات ملی

ساختمان / معیارها و ضوابط فنی پدافند غیرعامل) اشاره نمود.

۸- ایجاد رشته پدافند غیرعامل با گرایش های مختلف در

مقطع تحصیلات تکمیلی در مراکز آموزشی و دانشگاهی ن.م

۹- تألیف و چاپ حدود ۵۰ عنوان کتاب در حوزه پدافند غیرعامل

با وجود اقدامات صورت گرفته، این حوزه همواره با

چالش‌هایی نیز در گذشته و حال مواجه بوده که از جمله آن

می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

۱- عقب ماندگی بخش دفاعی به دلیل اتخاذ رویکردها و

گرایش های اقتصادی در مقاطع مختلف

۲- عدم توجه به توسعه همه جانبه روشهای مختلف پدافند

غیرعامل در کشور

۳- توجه ضعیف به اصول و مقررات امنیتی و حفاظتی

۴- ضعف آموزش و فرهنگ سازی

۵- تغییرات ساختاری (بعنوان مثال جمله تشکیل دبیرخانه

کمیته دائمی در سال ۸۷ و انحلال آن در سال ۹۰)

۴- جمع بندی

توجه به سیر تدابیر و بیانات مقام معظم رهبری در

چندین سال گذشته و نیز ابلاغ های صورت گرفته در

قالب سند چشم انداز، سیاست‌های کلی برنامه پنجم

توسعه و سیاست‌های کلی نظام در بخش پدافند غیرعامل،

نشان‌دهنده شتاب و رویکرد توسعه‌ای شخص مقام معظم

رهبری نسبت به مقوله پدافند غیرعامل می‌باشد. هر چند

توجه به اهمیت موضوع پدافند غیر عامل و اقدامات بسججی

وار از تدابیر اولیه مقام معظم رهبری در این حوزه در اوائل

دهه ۸۰ بوده است، لیکن توجه به اصول، ضوابط، معیارهای

فنی و استانداردها به عنوان راهنمای اقدامات در ابتدای دهه

۹۰ در این حوزه مدنظر می باشد و متناسب با ظرفیت‌های

قانونی موجود و انتظارات مدنظر مقام معظم رهبری، حرکت

کلی در این بخش خصوصاً ایجاد مرکزی برای طراحی و

تدوین ضوابط فنی و استانداردهای این حوزه، کند ارزیابی

و ضرورت تسریع اقدامات کارساز و اثربخش در این حوزه

مشاهده می‌گردد. شاهد این مدعی آخرین بیانات ایشان در

سال ۹۰ در خصوص تاکید مجدد بر اهمیت بسیار پدافند

غیر عامل و کندی حرکت در این حوزه می باشد.

۵- نتیجه گیری

متناسب با ظرفیت‌های قانونی موجود و انتظارات مدنظر

مقام معظم رهبری در حوزه پدافند غیرعامل، حرکت کلی

در این بخش کند ارزیابی و تسریع اقدامات کارساز و

اثربخش در این حوزه خصوصاً در بخش سیاست ابلاغی

اشاره شده در بند ۱۳ سیاست‌های کلی حوزه پدافند غیر عامل

مبنی بر "ایجاد مرکزی برای تدوین طراحی، برنامه‌ریزی و

تصویب اصول و ضوابط، استانداردها، معیارها، مقررات و

آیین نامه های فنی پدافند غیرعامل و پیگیری و نظارت بر

اعمال آنها" ضروری ارزیابی می‌گردد.

۶- فهرست منابع

- ۱- اسکندری، حمید، ۱۳۸۹، تهران: بوستان حمید،
- ۲- بیدی، علی اصغر، ۱۳۸۹، پدافند غیرعامل و تاثیر آن بر امنیت ملی ج.ا.ا، تهران: معاونت پژوهشی دانشکده علوم و فنون فارابی
- ۳- سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴، ۱۳۸۴.
- ۴- سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه کشور، ۱۳۸۷
- ۵- سیاست‌های کلی نظام، ابلاغی مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹
- ۶- خدایی، علی، ۱۳۸۸، رهنمودهای رهبر، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی
- ۷- قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران؛ روزنامه رسمی کشور ج.ا.ا، ۱۳۸۳.
- ۸- قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، روزنامه رسمی کشور ج.ا.ا، ۱۳۸۹
- ۹- موحدی نیا، جعفر، ۱۳۸۶، اصول و مبانی پدافند غیرعامل، تهران: انتشارات دانشگاه صنعتی مالک اشتر
- ۱۰- موحدی نیا جعفر، ۱۳۸۵، مفاهیم نظری و عملی دفاع غیرعامل، معاونت آموزش و نیروی انسانی ستاد مشترک سپاه، مرکز برنامه ریزی و تالیف کتابهای درسی.
- ۱۱- نباتی، عزت‌الله، ۱۳۸۹، پدافند غیرعامل با رویکرد به حوزه تهدیدات، تهران: مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی.
- ۱۲- نباتی، عزت‌الله، ۱۳۸۶، پدافند غیرعامل، تهران: مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی
- ۱۳- نباتی، عزت‌الله، ۱۳۸۸، مبانی پدافند غیرعامل، تهران: معاونت پژوهشی دانشکده علوم و فنون فارابی
- ۱۴- نباتی، عزت‌الله، ۱۳۸۹، پدافند غیرعامل(اصول و مبانی)، تهران: مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی

15- www.wikipedia.org

16- www.leader.ir